

Hand-out bij de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard (Mattheüs 20: 1-16)

Zingen: Lied 182: 1-4 (OTH 2015). Genade zo oneindig groot

Zingen: Lied 265: 1-2 (OTH 2015). Abba, Vader, U alleen

Inleiding

Deze keer staan we stil bij de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard. Het is een gelijkenis die we het best kunnen lezen in de context van het einde van het Mattheüsevangelie vanaf Mattheüs 18 (de gelijkenis die we vorig keer behandelden) tot en met Mattheüs 23. De evangelist neemt ons mee rondom het feit dat het ingaan in Gods Koninkrijk om een (radicale) keuze vraagt. Het op eigen prestaties proberen bij God te komen loopt niet goed af. Dat laat het verhaal van de rijke jongeling in Mattheüs 19 wel zien. Jezus roept daarom zijn leerlingen op om Hem te volgen en alles achter zich te laten. De gelijkenis volgt op woorden van Jezus in Mattheüs 19: 30 waar staat: 'Veel eersten zullen de laatsten zijn en vele laatsten de eersten.' Jezus verduidelijkt deze woorden in de gelijkenis die we vandaag zullen bespreken. Deze uitspraak komt namelijk ook weer terug aan het einde van de gelijkenis. Jezus geeft in deze uitspraak aan waar het Hem echt om draait in het Koninkrijk van God.

Vers voor vers:

Vers 1: Het punt van de vergelijking zit in deze gelijkenis dus al in het eerste vers van de gelijkenis. De vergelijking wordt gemaakt in het aspect van arbeiders en een heer die ze huurt. Dat kwam in die dagen veel voor. Arbeiders werden verhuurd aan een heer om voor te werken. Het is niet duidelijk om wat voor soort werk het gaat. Sommigen denken aan de intensieve periode rondom de druivenoogst, anderen denken aan het gewone dagelijkse werk in een wijngaard.

Vers 2: Ze krijgen een penning: dat is het gemiddelde arbeidsloon van een arbeider in die tijd.

Vers 3: De heer staat voor dag en dauw op. Het derde uur betekent het derde uur na zonsopgang. In Israël is dit vaak rond 9 uur.

Vers 4: 'Geven wat rechtvaardig is.' Dat woord rechtvaardig komt vaker voor in deze gelijkenis. Dat is dus ook de handelswijze van deze heer. Hij wil vooral rechtvaardig handelen richting zijn arbeiders.

Vers 5: De heer zendt nieuwe arbeiders op het zesde en negende uur uit. In de tijd van de Bijbel is het eerste uur het moment dat de zon opgaat. Dus het zesde en het negende uur betekent rond 12 uur en 3 uur.

Vers 6 en 7: De laatste arbeiders komen ter elfder ure. Daar is ook een bekend Nederlands spreekwoord van afgeleid. Dit is het moment dat de zon bijna ondergaat. De werkdag zit er bijna op. De arbeiders kunnen dan nog maar maximaal een uur werken. De vraag van de heer en het antwoord van de arbeiders bevat volgens enkele verklaringen ook een stuk ironie. Het is niet waarschijnlijk dat de arbeiders van latere uren de hele dag precies op dezelfde plek op het marktplein hebben gestaan.

Vers 8-10: Het opvallende is dat de heer bij de laatste begint bij de uitbetaling van het loon en daarna verder gaat tot de eerste. Dat was niet een gewoonte in die dagen. Het blijkt te slaan op het laatste vers. Waar Jezus ook de volgorde omdraait.

Vers 11: Het woord: 'morren' doet ons sterk denken aan het murmureren van het volk van Israël in die dagen. De lezers van toen zullen dus ongetwijfeld deze link ook hebben kunnen leggen. Die link naar Mozes en het volk God legt Mattheüs vaker. Het duidt op de grote ontevredenheid naar de heer en de andere arbeiders toe.

Vers 12: De vraag van de arbeiders is of de heer wel rechtvaardig is geweest. Juist dit is het punt waar de heer des huizes zoveel waarde aan hechtte bij de uitbetaling. Hij wilde dat iedereen in levensonderhoud kon voorzien.

Vers 13 – 15: In deze verzen verantwoord de heer waarom hij juist rechtvaardig is geweest. Eerste reden die hij noemt is dat hij niemand onrecht heeft gedaan (vers 13). De tweede reden is dat de heer wil aangeven dat hij het recht heeft om te doen wat goed is voor de mensen. Hij wilde diegenen die later kwamen ook datgene geven wat zij nodig hadden.

Vers 16: Bij dit vers komen we weer de uitspraak tegen die er in Mattheüs 19 ook gedaan werd door Jezus en ook later weer terugkomt in Mattheüs 22. Deze woorden hebben voornamelijk betrekking op de Farizeeën en de discipelen. Zij waren diegenen die het dichtst bij Jezus stonden. Dit in tegenstelling tot anderen (ook wel de laatsten genoemd) die minder godsdienstig waren en verder van Jezus af staan. In oudere handschriften is de toevoeging in het slotdeel van dit vers toegevoegd: 'Want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.' Het is niet zeker of in de oudste handschriften van de Bijbel deze uitspraak ook stond of deze uitspraak later is toegevoegd. Sommige Bijbelvertalingen zoals de HSV hebben deze uitspraak daarom wel opgenomen en andere Bijbelvertalingen hebben deze uitspraak daarom bewust weggelaten.

Uitleg

Wat wil Jezus ons en de mensen van zijn tijd leren n.a.v. de gelijkenis? Ten eerste wil Hij laten zien wat voor Hem rechtvaardigheid en goed handelen werkelijk inhoudt. Dat is misschien wel anders dan ons begrip van rechtvaardigheid. Jezus wil zijn rechtvaardigheid en genade aan iedereen geven. Hij geeft de eersten en de laatsten die tot Hem komen dezelfde gaven. Hetzelfde geeft Hij aan mensen die hard hebben gewerkt voor Hem als zij die pas later voor Hem zijn gaan werken en eerst rondgezworven hebben op zoek naar werk. Hij geeft niet meer om de mensen die zich harder voor Hem ingespannen hebben. Zij blijken geen streepje voor te hebben. Dat zou voor God namelijk pas onrechtvaardig zijn! Diegenen die later komen zijn voor Hem niet minder van waarde, omdat ze minder goed geleefd hebben naar de wetten van Zijn Koninkrijk. De eerste werknemers zijn vooral verontwaardigd tegenover de heer door het teken van zijn goedgeefsheid dat Hij de laatsten evenveel als hen geeft. Ze voelen zich beter dan de anderen en waren jaloers op de laatsten. Voor deze jaloezie is in het Koninkrijk van God geen plaats.

De woorden: 'De eersten zullen de laatsten zijn' hebben dus ook een hele bijzondere betekenis. Jezus draait hierin de wereldse logica om. Diegenen die denken dat ze het Koninkrijk van God kunnen binnengaan door eigen verdiensten door de wet goed te houden komen niet gemakkelijk het Koninkrijk van God binnen. Jezus roept hen namelijk op om Hem te aanvaarden en Hem te volgen. God alleen kan een mens zalig maken en genade geven, zodat iemand het eeuwige leven kan binnengaan (Mat. 19: 25-26). Het is goed om in dit verband ook Lucas 13: 22-30 te lezen. Hier gebeurt hetzelfde. 'De eersten' die niet door de smalle poort naar binnen gingen worden buitengesloten van de maaltijd en 'de laatsten' die uit het oosten en westen en noorden en zuiden komen worden wel toegelaten. Juist dus de mensen die verder bij Jezus vandaan stonden zullen de maaltijd wel kunnen meevieren. Zij geven antwoord op Jezus boodschap om te komen en Zijn genade te ontvangen. De eersten, die dichtbij Jezus stonden, kloppen te laat aan. Zij hebben veel voor Jezus gedaan maar hebben Hem niet aanvaard als Messias. De uitspraak van Jezus wil dus niet zeggen dat

de eersten geen kans hebben om in het Koninkrijk in te gaan (let ook op het woord 'velen' in dit verband). Maar het is een aansporing voor hen die voordringen en denken dat ze op basis van hun ridderorde en medailles van eigen prestaties wel in het Koninkrijk van God binnen kunnen gaan. Zij zullen het niet redden om het Koninkrijk van God in te gaan. Alleen door genade kan iemand het Koninkrijk van God namelijk binnengaan!

Aanzet tot gesprek

1. Wat spreekt jou erg aan in dit gedeelte of wat roept vragen op? Bespreek dit met elkaar.
2. In de hand-out zie je dat Gods wijze van recht doen heel anders gaat dan hoe wij dat doen. Welke verschillen ontdek je tussen het (menselijke) begrip/beeld van rechtvaardigheid en van Gods beeld van rechtvaardigheid? Hoe kan je die verschillen verklaren?
3. De heer des huizes spant zich in voor zijn arbeiders. Zo gaat hij er verschillende keren erop uit om arbeiders voor de wijngaard te vinden en beloont hij ook de arbeiders voor hun gedane arbeid. Wat zegt dit over Gods wijze van hoe Hij het Koninkrijk der hemelen opbouwt in Ameide-Tienhoven en heel de aarde?
4. Jezus roept de discipelen en de menigte op om tot Hem te komen en de houding van een kind aan te nemen. Dit laatste zagen we de laatste keer. Nu roept Jezus hen en ons op om alles achter te laten (Mat. 19: 21, 27) om Hem te volgen. Hoe zou Jezus dat bedoelen? Wat vraagt Hij hierin van ons?
5. Iemand zei ooit eens bij deze gelijkenis: 'Het is voor mij heel bemoedigend dat vele eersten de laatsten zullen zijn en vele laatsten de eersten. Daar zit voor mij de kern van het Evangelie in.' Hoe kijk jij naar deze uitspraak, kun je deze redenering volgen?
6. Discipelen (en wij ook) kunnen misschien ook wel gerekend worden tot de 'eersten.' Jezus heeft deze gelijkenis ook met het oog op hen en ons verteld. Wat kunnen wij als 'eersten' leren van deze gelijkenis?